

دوفصلنامه مطالعات اجتماعی گردشگری، سال چهارم، شماره هشتم، پاییز و زمستان ۱۳۹۵

صص ۹۹ - ۱۲۶

تحلیل موانع توسعه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: روستای فش، شهرستان کنگاور، استان کرمانشاه)

رضا موحدی، دانشیار و عضو هیأت علمی ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

نسیم ایزدی^۱، دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

وحید علی آبادی، دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

پذیرش نهایی: ۹۵/۱۲/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۵/۱۹

چکیده

گردشگری روستایی، عامل اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است و می‌تواند راهی برای توسعه اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی و حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستا باشد. گام نخست در توسعه گردشگری روستایی، شناسایی موانع و چالش‌های آن است. در این پژوهش با بهره‌گیری از پارادایم کیفی و نظریه بنیانی، هم‌چنین تحلیل واریانس به مطالعه موردی موانع و مشکلات گردشگری در روستای فش از توابع شهرستان کنگاور پرداخته می‌شود. برای گردآوری اطلاعات از مصاحبه عمیق، مشاهده اسناد و مدارک کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شد. روایی پژوهش را نیز کارشناسان و متخصصان از جمله کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، استادان دانشگاه و مدیران ستادی سازمان میراث فرهنگی تأیید کردند. با به‌کارگیری نرم‌افزار مکس کیودا به عنوان یک نرم‌افزار کیفی مناسب، درصد و فراوانی کدها و مفاهیم جداسازی شد. نتایج گویای آن است که موانع گردشگری روستایی در روستای فش عبارتند از: مشکلات اقتصادی، مشکلات فرهنگی - اجتماعی، مشکلات مدیریتی - زیرساختی، مشکلات اطلاع-رسانی و تبلیغاتی. تحلیل واریانس و نتایج آزمون توکی گویای آن است که از نظر روستاییان مانع مدیریتی و زیرساختی تأثیر بیشتری دارد؛ در کنار دیدگاه متخصصان و مسئولان که اعتقاد دارند عامل اطلاع‌رسانی و تبلیغات مانع بزرگتری بر سر راه توسعه گردشگری است.

کلیدواژه‌ها: گردشگری روستایی، توسعه پایدار روستایی، نظریه بنیانی، روستای فش.

مقدمه

نقش و جایگاه روستاها در فرآیندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، و حاشیه نشینی شهری موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری شده است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۸: ۴۸). روستاییان ما با مشکل بیکاری، بهره‌وری پایین کشاورزی، امنیت غذایی، مسائل زیست محیطی و مهاجرت روزافزون به شهرها و حاشیه نشینی مواجه‌اند. توسعه گردشگری روستایی می‌تواند در رفع این معضلات مؤثر باشد و چون نوش‌دارویی باعث تجدید حیات روستاها شود (برزو، ۱۳۸۸: ۹۸).

از دهه ۱۹۸۰ به بعد، به دلیل بحران‌های شدید زیست محیطی، نظریه توسعه پایدار مورد توجه مجامع جهانی قرار گرفته و تأکید شده است که الگوها و سیاست‌های موجود توسعه، پاسخگوی نیازها، ویژگی‌ها و ضرورت‌های حیات انسان نیست و نگرش جهان درباره رشد و روند توسعه باید تحول یابد. از دیدگاه توسعه پایدار، هدف توسعه، گسترش امکانات و بهبود شرایط و کیفیت زندگی انسان‌هاست و این امر، نه تنها درباره نسل کنونی، بلکه برای نسل‌های آینده نیز می‌بایست مد نظر قرار گیرد. معنای توسعه پایدار، تنها حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی نیست، بلکه برداشتی نو از توسعه و رشد اقتصادی است؛ رشدی که بدون تخریب منابع طبیعی و برهم زدن تعادل زیست محیطی، عدالت و امکانات زندگی را برای همه مردم، اعم از شهری، روستایی، و عشایر و نه فقط قشرهایی محدود از جامعه فراهم می‌آورد (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۴: ۹۶).

گردشگری روستایی منبع با ارزشی برای اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است و می‌تواند وسیله مهمی برای توسعه اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی و حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستایی باشد (فوکت^۱، ۲۰۰۲: ۴۵). افزون بر آن، توجه به جایگاه صنعت گردشگری در توسعه روستایی از آن روی اهمیت دارد که می‌توان با بهره‌گیری مناسب از منابع طبیعی و

1. Foucat

انسانی، افزون بر امکان رشد اقتصادی به توسعه بخش کشاورزی و تولید صنایع دستی محلی پرداخت و گامی مؤثر در مسیر بهبود شرایط زیست‌محیطی و حفاظت میراث فرهنگی بومی و آداب و رسوم محلی در روستاها برداشت (نیکبخت، ۱۳۸۹: ۲۵).

همچنین گردشگری روستایی می‌تواند موجب تنوع فعالیت‌ها و کاهش احتمال خطرهای کشاورزی شود و فرصت‌های توسعه همه‌جانبه روستایی را فراهم آورد (سقای، ۱۳۸۲: ۷۶). گردشگری، به‌عنوان گونه‌ای از گردشگری دوران پست مدرنیسم که در شکل‌گیری مفاهیمی چون توسعه پایدار تولد یافته است، با ظرفیت‌هایی که دارد، می‌تواند فرصت توسعه روستایی را در همه ابعاد آن ایجاد کند و به‌عنوان راهکاری اساسی در توسعه روستایی مطرح شود (آنوت، ۲۰۰۷؛ تبت، ۲۰۰۷؛ سزبو، ۲۰۰۵؛ رنزین، ۲۰۰۷؛ دویی، ۲۰۰۹).

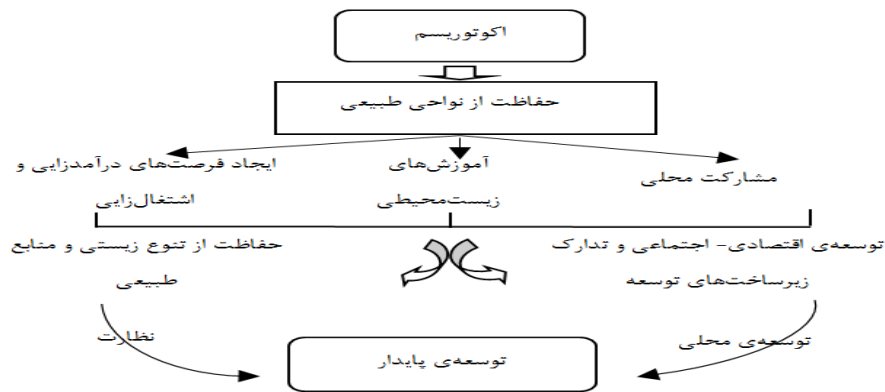
از سویی دیگر، گردشگری از امکان رشد شایان توجهی در ایران برخوردار است، زیرا ایران جز پنج کشور نخست دارای تنوع اقلیمی کامل است. این گونه گردشگری، مانند گردشگری تفریحی منافی ملاحظات اخلاقی و اجتماعی فرهنگی ایرانیان نیست، و نسبت به سایر گونه‌ها نیازمند سرمایه‌گذاری کمتری در بخش زیرساخت‌هاست (هاشمی، ۱۳۸۹: ۱۷۳). از دیدگاه برخی محققان، گردشگری اغلب یک ابزار عالی برای ارتقای توسعه پایدار است و توانایی ارائه منافع عظیم اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی برای ساکنان مناطق روستایی کشورهای در حال توسعه را دارد، به‌طوری که از یک طرف منجر به ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به سرمایه‌گذاری کوچک مقیاس محلی، بهسازی زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه مناطق دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون‌کوچی می‌شود (دادرس و کردوانی، ۱۳۹۱، به نقل از عینالی، ۱۳۹۳: ۳۷۵). و از طرف دیگر، پول و جمعیت

-
1. Unwto
 2. Thabet
 3. Szabo
 4. Rinzin
 5. Dwyer

را از مراکز تمرکز و ثقل صنعتی به سوی نواحی پیرامونی، روستاها و جاذبه‌های طبیعی می‌کشاند.

تمایل گردشگران به تجربه کردن فرهنگی متفاوت، همواره یکی از انگیزه‌های اصلی گردشگری بوده است (هوراکوا، ۲۰۱۰؛ سیسر و لاکوود^۲، ۲۰۰۸). به عبارت دیگر، همانطور که شکل ۱ نیز نشان می‌دهد، گردشگری بر حفاظت از نواحی طبیعی به صورت‌های زیر مؤثر است:

۱. ایجاد منابع اقتصادی و تنوع بخشی به مشاغل و فرصت‌های درآمدی جایگزین برای جوامع؛
۲. افزایش آگاهی برای حفاظت از سرمایه‌های طبیعی و فرهنگی بین افراد بومی و گردشگران؛
۳. ارتقای مشارکت مردم محلی در بعد تصمیم‌گیری و بهره‌مندی از مزایای گردشگری.

شکل ۱. گردشگری (اکوتوریسم) و توسعه پایدار محلی

منبع: راس و وال، ۱۹۹۹، به نقل از نیت، ۲۰۰۸ به نقل از عینالی، ۱۳۹۳

مدل گردشگری و توسعه پایدار محلی را وال ۱۹۸۳ هنگامی که به پروژه «حمایت از طبیعت» در مکزیک می‌پرداخته، ابداع کرده است. او گردشگری را این‌گونه تعریف می‌کند:

1. Horakova
2. Cesar and Lockwood

دوفصلنامه مطالعات اجتماعی گردشگری، سال چهارم، شماره هشتم، پاییز و زمستان ۱۳۹۵ ۱۰۳

«گردشگری، سفری به مناطق طبیعی نسبتاً بکر با هدف مطالعه، تحسین و لذت از مناظر، جانوران، گیاهان وحشی و هر گونه آثار فرهنگی این مناطق است» (فنل، ۱۳۸۵ به نقل از هاشمی، ۱۳۸۹: ۱۸۳).

با وجود اهمیت موضوع، تاکنون پژوهش‌های اندکی در ارتباط با موانع و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی به انجام رسیده است و این خلاء در مورد استان کرمانشاه با شدت بیشتری دیده می‌شود. استان کرمانشاه دارای پتانسیل‌های بی‌مانندی از قبیل جاذبه‌های طبیعی، تاریخی، همراه با تنوع قومی و مذهبی، هنرها و صنایع دستی و موارد دیگر است، در حالی که هنوز به طور بهینه از این استعداد کم نظیر بهره گرفته نشده است. از آن جا که این روستاها جزء میراث فرهنگی ما هستند، باید به آن‌ها توجه صد چندان شود و مشکلاتشان حل گردد. یکی از این روستاها، روستای فش است.

روستای فش با داشتن طبیعت بکر و اهالی مهمان‌نواز که فرهنگ خاص خود را دارند، یکی از روستاهای زیبای کرمانشاه است. ساختن ساز تنبور در روستای فش نیز از قدمت دیرینه‌ای برخوردار است. در این روستا به نحو چشمگیری کارگاه‌های ساخت انواع مختلف آلات موسیقی از قبیل تنبور، تار و سه تار دیده می‌شود. در بیشتر خانه‌های روستایی در گوشه‌ای از فضای خانه، کارگاه کوچکی برای ساخت تنبور، سه تار و تار وجود دارد. مطالعات مختلف نشان می‌دهد که با وجود پتانسیل‌های گردشگری که در این روستا وجود دارد، گردشگران زیادی از این روستا بازدید نمی‌کنند. با توجه به وجود چنین مشکلی در روستا، هدف تحقیق بررسی مشکلات و محدودیت‌های گردشگری روستایی است تا با عنایت به نتایج بتوان به حل مشکلات گردشگری روستایی روستای فش و شهرستان کنگاور کمک کرد.

سؤالات تحقیق به این شرح است:

- موانع و مشکلات توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه ذی‌نفعان چیست؟
- موانع و مشکلات توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه مسؤلان چیست؟

- آیا بین موانع توسعه گردشگری روستایی بیان شده از دیدگاه مسئولان و دیدگاه ذی-
نفعان تفاوت معناداری وجود دارد؟

مبانی نظری

در این جا به برخی از پژوهش های داخلی و خارجی انجام شده پیرامون گردشگری روستایی،
اثرات آن بر توسعه و موانع توسعه گردشگری روستایی اشاره می شود. موانع فرهنگی -
اجتماعی نیز در توسعه گردشگری نقش به سزایی دارند. طی پژوهش هایی که مدهوشی و
ناصرپور (۱۳۹۱) در لرستان انجام داده اند به این نتیجه رسیدند که نسبت به مزایای
گردشگری روستایی ناآگاهی عمومی وجود دارد و یکی از دلایل توسعه نیافتگی این صنعت،
فقدان فرهنگ پذیرش گردشگر از سوی روستاییان است.

عطایی و همکاران در تحقیق خود پیرامون سازه های تعیین کننده جذب گردشگران در
مناطق روستایی بیان کردند که این سازه ها در چهار عامل زیرساختی، زیست محیطی،
اجتماعی و اقتصادی جای گرفتند که هر کدام دسته ای از گویه های تعیین کننده دارند (۱۳۹۵):
(۱۱۳). علی آبادی و همکاران بیان کردند که توسعه گردشگری روستایی اثرات فرهنگی،
اقتصادی و زیست محیطی برای جامعه روستایی به دنبال دارد (۱۳۹۵: ۱۳۰).

افتخاری و مهدوی (۱۳۸۵) موانعی را که باعث جلوگیری از توسعه گردشگری در مناطق
روستایی می شود، به چهار بخش اقتصادی، اکولوژیکی، اجتماعی - فرهنگی و نهادی تقسیم
کرده اند. همچنین در الگویی که برای برنامه ریزی نواحی روستایی ارائه شده، مشکلات و
تنگناهای بخش گردشگری روستایی عبارتند از: مشکلات امور زیربنایی از جمله کمبود
تجهیزات و تسهیلات فیزیکی، مشکلات عمومی و اجتماعی مانند نارسایی سیاست ها و
اهداف برنامه ریزی گردشگری، ضعف مدیریت و تبلیغات و در آخر مشکلات و مسائل
مربوط به عوامل زیست محیطی (تقدیسی و دانشور، ۱۳۸۶: ۱۱۳).

مدهوشی و ناصرپور در تحقیقی موانع توسعه صنعت گردشگری را در استان لرستان
بررسی و این موانع را به پنج دسته مجزا شامل موانع سازمانی و ساختاری، موانع فرهنگی -

اجتماعی، موانع موجود در بازار، موانع آموزشی و کمبود نیروی انسانی متخصص و موانع زیربنایی تفکیک کرده‌اند (۱۳۸۲: ۲۱۵). قبادی و همکاران در مطالعه‌ای نشان دادند مشکلاتی از قبیل عدم امکانات زیربنایی و رفاهی، عدم درک صحیح روستاییان و مسئولان از گردشگری روستایی، کم رنگ شدن جاذبه‌های فرهنگی روستا، نبود شبکه اطلاع‌رسانی صحیح و عدم حمایت و توجه کافی دولت از مهم‌ترین مشکلات توسعه گردشگری روستایی در روستای خانقاه استان کرمانشاه است (۱۳۹۱: ۴۰).

در مورد موانع اکولوژیکی این چنین بیان شده است که وجود جاذبه‌های گردشگری در یک منطقه روستایی، شرط لازم برای فعالیت‌های مربوط به آن است، اما کافی نیست (پاپزن و همکاران، ۱۳۹۱؛ بحرینی و همکاران، ۱۳۸۳؛ قبادی و همکاران، ۱۳۹۱؛ عارف^۱ و همکاران، ۲۰۰۹). آگولا و راگوت^۲ در پژوهش خود نشان دادند که صنعت گردشگری روستایی تأثیر معناداری بر توسعه اقتصادی منطقه، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه دارد (۲۰۱۴: ۲۵). گردشگری روستایی، یکی از ابزارهای مهم در توسعه پایدار روستایی و رهیافت‌های زیست‌محیطی است که با هدف توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و حفاظت از طبیعت برنامه‌ریزی می‌گردد و می‌تواند تأثیر بسزایی در بهبود شرایط روستا و دستیابی به توسعه پایدار روستایی داشته باشد (کیپر^۳ و همکاران، ۲۰۱۷: ۲۹۷).

کالا^۴ در پژوهش خود بیان کرد که گردشگری روستایی، مالکیت فروشندگان روستایی را افزایش داده و منجر به مشارکت محلی در توسعه روستایی می‌شود، اما ضعف در تبادلات اقتصادی روستاییان و لزوم حفظ منابع طبیعی دو مانع توسعه این صنعت در روستاهاست (۲۰۱۳: ۹۸). همچنین بررسی اثرات اقتصادی - اجتماعی گردشگری روستایی نشان داد که توسعه گردشگری روستایی منافع اجتماعی و اقتصادی زیادی برای روستاییان دارد از جمله تعامل با گردشگران، ارتقای فرهنگ، فروش محصولات و صنایع دستی و غیره که باعث

-
1. Aref
 2. Aguila and Ragot
 3. Kiper
 4. Kala

توسعه روستا می‌گردد، اما پایین بودن توانایی ارتباطی و آگاهی مردم روستایی از موانع مهم توسعه این صنعت است (نسوکوینی و باب^۱، ۲۰۱۶: ۲). فرهنگ بومی، تعهدات مذهبی، مشارکت عمومی و احترام به منابع می‌تواند از عوامل فرهنگی تقویت کننده صنعت گردشگری روستایی یا مانع و تهدیدی بر سر راه توسعه آن باشد که این خاصیت را منطقه روستایی و مردم آن تعیین می‌کنند (کاکرودی و مشکل‌گشا^۲، ۲۰۱۳: ۵۳۰).

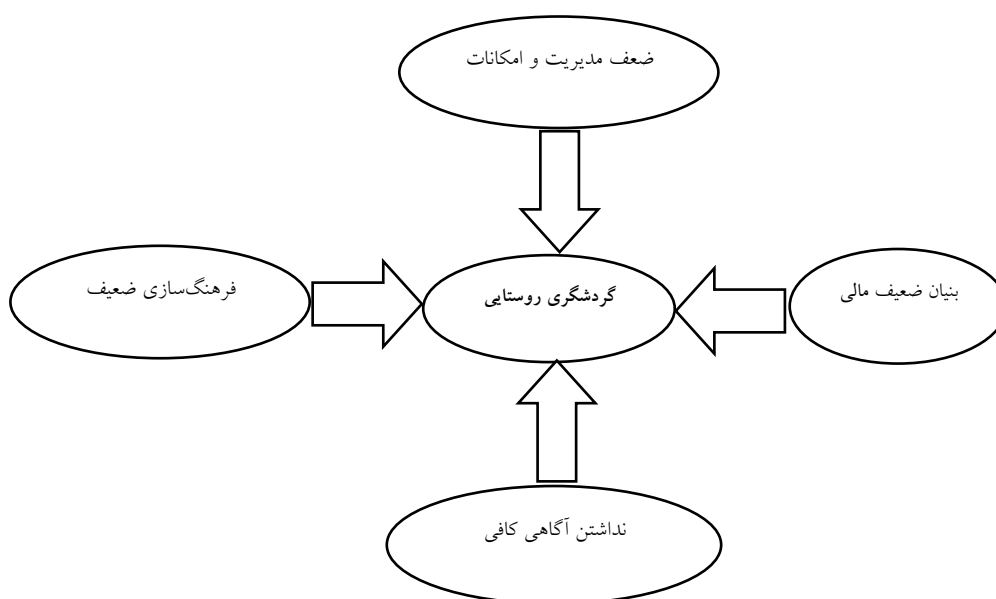
از دیگر موانع توسعه گردشگری روستایی، موانع اقتصادی است؛ از آن جمله می‌توان کافی نبودن حمایت‌های مالی را نام برد. توسعه گردشگری روستایی، نیازمند سرمایه‌گذاری گسترده‌ای است تا بتوان با اتکا به آن برنامه‌ریزی کرد (گارود، ورنل و یول^۳، ۲۰۰۶: ۱۱۷). سرمایه‌گذاری غیر بومی در روستا به دلیل بازگشت ضعیف سرمایه یکی از موانع عمده اقتصادی در توسعه گردشگری روستایی است (سزابو^۴، ۲۰۰۵: ۲۷).

ارورا^۵ (۲۰۰۸) بیان می‌دارد که گردشگری پدیده‌ای اجتماعی است و می‌توان ابعاد مختلف آن را با استفاده از نظریه بنیانی مورد بررسی قرار داد. علاوه بر این، یافته‌های تحقیق هاردی^۶ (۲۰۰۶) نشان داد که نظریه بنیانی^۷ یک فرآیند تحقیق قیاسی مناسب در زمینه تحلیل و بررسی نقش کارگزاران گردشگری پایدار است که نیاز واقعی مسافران، آثار گردشگری و فرهنگ آن در جوامع محلی و در نهایت راهبرد مدیریت را آشکار می‌سازد (به نقل از پاپزن، ۱۳۸۹: ۱۳۷).

با در نظر گرفتن مطالعات پیشین می‌توان مدلی نظری استخراج کرد (شکل ۲) که در آن موانع توسعه گردشگری در چهار عامل طبقه‌بندی شده‌اند. در مطالعه حاضر برای دستیابی به موانع مختلف توسعه گردشگری، همچنین مقایسه آن‌ها با موانعی که از قبل وجود داشته،

-
1. Nsukwini and Bob
 2. Kakroodi and Moshkel Gosha
 3. Garrod, Wornell and Youell
 4. Szabo
 5. Eruera
 6. Hardey
 7. Grounded Theory

از روش کیفی با رویکرد نظریه بنیانی بهره گرفته شده است. علاوه بر این برای قابلیت اطمینان بیشتر به داده‌های بخش کیفی سعی شد تا با دو گروه مصاحبه انجام شود: یکی مردم روستایی که ذی‌نفعان اصلی توسعه گردشگری محسوب می‌شوند و دیگری مسئولان مربوط.

شکل ۲. چارچوب نظری پژوهش

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، توسعه‌ای - کاربردی و از نظر پارادایم در گروه تحقیقات آمیخته قرار می‌گیرد. در بخش کیفی از روش نظریه بنیانی استفاده شده است و در بخش کمی از روش تحلیل واریانس استفاده شد. در ابتدا به کمک نظریه بنیانی محقق به یک مدل مفهومی دست می‌یابد که آن را در بخش کمی به کار می‌گیرد. جامعه مورد مطالعه اهالی روستای فش هستند. حجم نمونه در بخش کیفی به وسیله روش گلوله برفی (۳۰ نفر) تعیین شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق مشاهده مستقیم، تهیه عکس و فیلم، مدارک و اسناد کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شد. روایی این پژوهش از طریق مصاحبه با کارشناسان سازمان میراث فرهنگی استان کرمانشاه مورد تأیید قرار گرفت.

لوپ^۱ (۲۰۰۸) معتقد است گردشگری یک پدیده اجتماعی است و می توان ابعاد مختلف آن را با استفاده از نظریه بنیانی بررسی کرد. برای تحلیل داده ها نیز از روش تئوری داده بنیادی استفاده شده است. گلایزر^۲ (۱۹۷۸، ۱۹۶۷)، اشتراوس و کوربین^۳ تأکید کرده اند که تئوری داده بنیادی، دست یابی به نظریه ای برآمده از تجزیه و تحلیل داده ها است، داده هایی که به خصوصیات واقعی موضوع تحقیق مربوط می شوند و به همین دلیل به اطلاع رسانی کلیدی و درگیر با مسأله و موضوع تحقیق مراجعه می شود و کوشش به عمل می آید که با روش کیفی و از طریق مصاحبه عمیق، فعال و اکتشافی با افراد آگاه و خبره، در ساختار درونی ارزش ها و نگرش ها و تجارب آنان، وحدت نظر ایجاد شود.

فن اصلی برای تجزیه و تحلیل داده ها در این روش کدگذاری است که طی فرآیندی سه مرحله ای صورت می گیرد و عبارت است از: ۱- کدگذاری باز^۴، ۲- کدگذاری محوری^۵ و ۳- کدگذاری انتخابی^۶. در این فرآیند سه مرحله ای و غیرخطی، به مضامین اولیه داده ها، عنوان هایی داده می شود و سپس از دل آن ها مفاهیم و مقولات استخراج می شوند و از این رهگذر، خوشه هایی مفهومی تشکیل می شوند که هر یک به مقولاتی تعلق دارند و سرانجام از ارتباط این مقولات است که شالوده ای سامان می یابد و نظریه ای برای توضیح یک پدیده خلق می شود.

محقق در جریان کار میان سه مرحله از کدگذاری رفت و برگشت دارد (استوار نماقی^۷، ۲۰۰۶: ۱۲۶). در کدگذاری باز خط به خط داده ها بازنگری و به هر جمله کد داده می شود (حاج باقری و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۲۸). کدگذاری محوری، عبارت است از سلسله رویه هایی که با آن ها پس از کدگذاری باز با برقراری پیوند بین مقولات، به شیوه های جدیدی اطلاعات

1. Loup

2. Glaser

3. Strauss and Corbin (Strauss, 1987, Strauss and Corbin, 1998, Corbin, 2004)

4. Open Coding

5. Axial Coding

6. Selective Coding

7. Ostovar Namaghi

به یکدیگر ربط می‌یابند. این کار با استفاده از یک پارادایم که متضمن شرایط علی، پدیده، زمینه، شرایط میانجی، کنش یا راهبردهای کنش و پیامدها است، صورت می‌گیرد (اشتراوس و کوربین، ۱۳۸۵: ۷۸).

شرایط علی، همان حوادث هستند که به وقوع یا گسترش پدیده‌ای می‌انجامند؛ پدیده، ایده و فکر محوری است؛ زمینه، یعنی محل حوادث و وقایع متعلق به پدیده‌ای در طول طیف بعدی؛ شرایط میانجی، راهبردها را درون زمینه خاصی سهولت می‌بخشند و یا آن را محدود می‌کنند؛ راهبردها، استراتژی‌های ایجاد شده برای کنترل، با پدیده‌ای، تحت شرایط مشاهده شده خاص اند. پیامد نیز نتیجه و حاصل کنش متقابل است (اشتراوس و کوربین، ۱۳۸۵: ۷۸).

کدگذاری انتخابی روندی است که طی آن طبقات به طبقه مرکزی مرتبط می‌شوند و نظریه را شکل می‌دهند (حاج باقری، ۱۳۸۶: ۱۱۳). روش، شامل پنج مرحله می‌باشد. مرحله اول، طرح تحقیق است که شامل دو مرحله بررسی ادبیات فنی و انتخاب موارد است، مرحله دوم، گردآوری داده است که انجام آن از طریق ورود به میدان تحقیق می‌باشد. مرحله سوم، تنظیم داده‌ها و نگارش گویه‌ها است. مرحله چهارم، تجزیه و تحلیل داده‌هاست که اصلی-ترین بخش تحقیق می‌باشد و مرحله پنجم، طراحی و اعتبار مدل است (پاپزن، ۱۳۸۹: ۱۳۸).

اصلی‌ترین مرحله در تئوری بنیانی، تحلیل داده‌ها است که طی سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی صورت می‌گیرد (حاج باقری، ۱۳۸۶: ۱۱۰). در پژوهش حاضر، محقق با مطالعه اولیه و پرس‌وجو در مورد روستاهای هدف، اقدام به شناسایی افراد اصلی و مطلع کرد. در این مرحله، کار جمع‌آوری اطلاعات اولیه با ورود به میدان تحقیق آغاز شد. مصاحبه از افراد اصلی که به روش گلوله برفی انتخاب شدند تا زمانی ادامه دارد که پاسخ‌های نفر آخر با نفر اول یکی شود و به عبارتی پاسخ‌ها تکرار شوند. هنگامی که پژوهشگر در پاسخ به سؤالات به اشباع تئوریک می‌رسد، مصاحبه را پایان می‌دهد

و با مشاهده و قدم زدن در روستا بخشی از صحت اطلاعات را تأیید و مجدد نقاط ضعف و قوت فعالیت خود را بررسی می‌کند.

بنابراین در این پژوهش عملیات میدانی و فرآیند تکمیل اطلاعات در روستای هدف تا آنجا ادامه یافت که پژوهشگر به این باور رسید که اظهارنظرها در مورد موضوع و هدف تحقیق به حالتی یکنواخت و تکراری رسیده است و به عبارتی جست‌وجوی بیشتر به یافتن داده‌های جدیدتر منجر نمی‌شود. در مرحله بعد تمامی مطالب گردآوری شده بر روی کاغذ پیاده‌سازی و نسخه‌برداری شد و با مکس کیودا^۱ فراوانی و درصد تکرار مفاهیم به دست آمد و در بخش دو با تحلیل واریانس و آزمون توکی از دیدگاه جامعه هدف و کارشناسان تأثیر هر یک از مفاهیم استخراج شد. سپس نتایج پژوهش، مورد تأیید نخبگان و کارشناسان گردشگری و توسعه روستایی و سازمان میراث فرهنگی قرار گرفت.

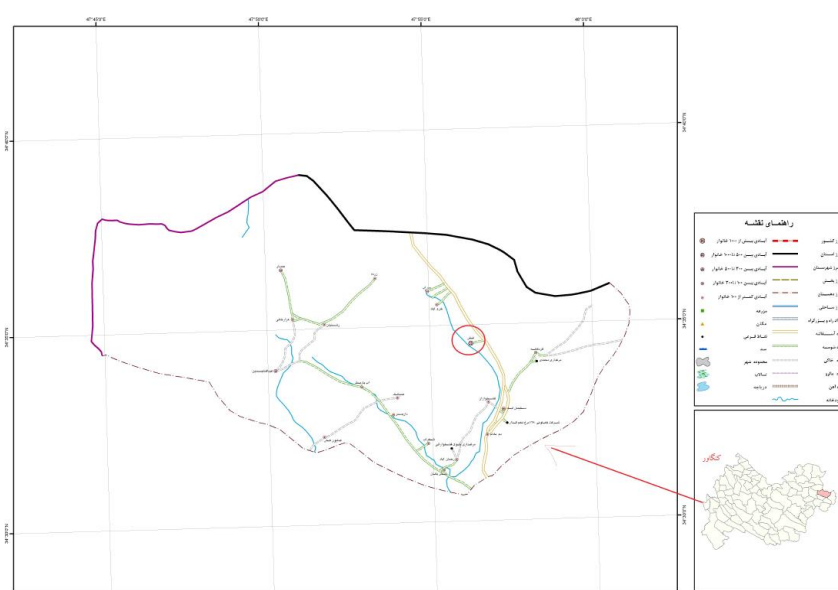
معرفی روستای فش

روستای فش از توابع بخش مرکزی شهرستان کنگاور در استان کرمانشاه در ۸ کیلومتری شهر کنگاور و ۸۵ کیلومتری کرمانشاه قرار دارد. این روستا از شمال به شهر سنقر، از شمال غرب به دهستان هزارخانی، از شمال شرق به دهستان دهلر و از جنوب به شهر کنگاور محدود می‌شود. آب و هوای این روستا در بهار و تابستان معتدل و در زمستان سرد است. مشاهده‌ها و مطالعات میدانی نشان می‌دهد که مردم روستا مذهب شیعه جعفری دارند، گویش مردم، فشی (تلفیقی از فارسی و لری ملایری) است.

معیشت بیشتر مردم روستای فش از فعالیت‌های زراعی و دامداری تأمین می‌شود و گروهی نیز در بخش خدمات و تولید صنایع دستی، به‌ویژه ساخت آلات موسیقی اشتغال دارند. محصولات زراعی این روستا شامل گندم، نخود و عدس است. انگور، هلو و زردآلو نیز از میوه‌های سردرختی روستا به شمار می‌آیند، چراگاه‌ها و مراتع سرسبز اطراف روستا سبب رونق دامداری گردیده است. از تولیدات دامی این روستا می‌توان به فرآورده‌های لبنی

1. MAXQDA

مانند شیر، پنیر، روغن حیوانی، ماست، کره و کشک اشاره کرد. یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری روستای فش، سراب این روستا است که از دل کوه بیرون آمده و دارای درختان کهن و سرسبز در کنار خود می‌باشد. وجود زیارتگاه در این مکان باعث ایجاد استراحتگاه‌هایی برای مسافران شده است. همچنین احداث مراکز پرورش ماهی در آن به اشتغال اهالی روستا کمک می‌کند.

شکل ۳. موقعیت روستای فش در دهستان فش، شهرستان کنگاور

یافته‌ها

تحلیل داده‌ها در نظریه بنیانی طی فرآیندی منظم و در عین حال مداوم از مقایسه داده‌ها صورت می‌گیرد. در فرآیند سه مرحله‌ای و غیر خطی کدگذاری، به مضامین اولیه داده‌ها، عنوان‌هایی داده می‌شود و سپس، از دل آن‌ها مفاهیم و مقولات استخراج می‌شوند و از این رهگذر، خوشه‌هایی مفهومی تشکیل می‌شوند که هر یک به مقولاتی تعلق دارند و سرانجام، از ارتباط این مقولات است که شالوده‌ای سامان می‌یابد و نظریه‌ای برای توضیح یک پدیده خلق می‌شود. در اینجا این مراحل به ترتیب اجرا می‌شوند. ابتدا در جدول ۱ به مفهوم‌پردازی

و شکل دهی به متن مصاحبه با روستاییان پرداخته شده است. سپس اثرات مثبت و منفی آن‌ها بر گردشگری روستایی مشخص گردیده است.

جدول ۱. مفهوم‌پردازی و شکل‌دهی به متن مصاحبه‌های انجام شده با روستاییان

اثر	عامل	درصد	فراوانی	عبارت‌های توصیف‌کننده
مثبت	اقتصادی	۶۵	۲۳	افزایش هزینه و استاندارد زندگی روستاییان
منفی		۶۰	۲۱	عدم توازن اقتصادی و درآمدی در نتیجه فصلی بودن گردشگری برای روستاییان
منفی		۴۶	۱۹	یک بعدی شدن فعالیت‌های اقتصادی در روستا
منفی		۵۲	۱۸	تغییر مالکان زمین از بومی به غیر بومی
منفی		۵۴	۱۹	تغییر کاربری اراضی کشاورزی و تبدیل آن‌ها به ویلا
منفی		۷۲	۲۵	افزایش قیمت اراضی و تشدید پدیده زمین‌خواری و رانت در روستا
اثر	عامل	درصد	فراوانی	عبارت‌های توصیف‌کننده
منفی		۷۸	۲۷	جابه‌جایی و تغییر الگوی اشتغال افراد بومی روستا
منفی		۲۶	۹	افزایش شاخص قیمت کالاها و خدمات در روستا و روستاییان
منفی		۳۲	۱۱	رکود فعالیت‌های کشاورزی و دامداری
مثبت		۳۷	۱۳	خلق فرصت‌های شغلی در بین روستاییان
منفی	فرهنگی - اجتماعی	۴۷	۱۴	تجاری شدن برخی جنبه‌های فرهنگ بومی منطقه
مثبت		۸۶	۲۶	تأثیرپذیری جوانان روستا از آداب و فرهنگ گردشگران
منفی		۴۳	۱۳	به خطر افتادن غنا و اصالت فرهنگی آداب و رسوم روستاییان
منفی		۹۳	۲۸	افزایش جرایم و ناهنجاری‌های اجتماعی در بین روستاییان
منفی		۴۷	۱۴	رواج فرهنگ مصرف‌گرایی در بین روستاییان
مثبت		۳۰	۹	تغییر در ماهیت فعالیت‌های فرهنگی برای تطبیق با گردشگران
منفی		۹۶	۲۹	افزایش رقابت و از بین رفتن همدلی و بروز دوگانگی اجتماعی بین روستاییان
منفی		۶۳	۱۹	تغییر مفهوم کار بین روستاییان
منفی		۵۶	۱۷	ضعف فرهنگ گردشگرپذیری مردم محلی
منفی		۵۰	۱۵	عدم مشارکت زنان و محدودیت‌های فرهنگی - اجتماعی برای آنان

ادامه جدول ۱

اثر	عامل	درصد	فراوانی	عبارت‌های توصیف‌کننده
منفی	اطلاع- رسانی و تبلیغاتی	۴۶	۱۴	نبود تابلوهای راهنما، بروشور و نقشه‌هایی از مکان‌های جذاب روستا
منفی		۷۶	۲۳	نبود برنامه‌های تبلیغاتی و اطلاع رسانی از طریق رسانه‌های انبوه
منفی		۶۰	۱۸	کارشناسی و حرفه‌ای نبودن بروشورها و ... از جاذبه‌های روستا
منفی		۳۶	۱۱	وجود مشکل ارتباطی از جمله آنتن‌دهی موبایل، اینترنت
منفی		۷۰	۲۱	عدم معرفی صحیح هنرهای دستی و محلی در روستا از طریق رسانه‌ها
منفی		۸۳	۲۵	عدم آگاهی ساکنان محلی از اطلاعات محیط طبیعی و جاذبه-های روستای خود
منفی	مدیریتی- زیرساختی	۳۰	۹	مشکل وضعیت حمل‌ونقل و جاده‌های ارتباطی
منفی		۷۳	۲۲	وجود بروکرسی شدید در گرفتن مجوزهای لازم برای احداث هتل و مراکز تفریحی
منفی		۸۰	۲۴	بی‌توجهی دولت در زمینه فراهم کردن زیرساخت‌ها
منفی		۳۰	۹	نبود فضا برای احداث مراکز خدماتی (مغازه و ...) در بین جاذبه-های طبیعی، نبود پارکینگ مناسب
منفی		۳۶	۱۱	کمبود اعتبارات عمرانی برای ساخت‌وساز
منفی		۳۰	۹	نبود ورودی و نگهداری و باجه بلیط فروشی
منفی		۴۳	۱۳	نبود سرویس بهداشتی مناسب و کمبود آب آن
منفی		۹۰	۲۷	نبود فضاهای استیجاری مناسب و جذاب در روستا
منفی		۹۶	۲۹	عدم مشارکت مردم محلی برای جذب گردشگر
منفی		۵۶	۱۷	مدیریت ضعیف دهیاری‌ها و نبود متخصص در شورای روستا
منفی		۴۳	۱۳	نبود مراکز درمانی مناسب برای ارائه خدمات مناسب
منفی		۵۳	۱۶	پایین بودن سطح علم و آگاهی نیروی انسانی در زمینه گردشگری
منفی		۵۶	۱۷	توسعه زیرساخت‌های ارتباطی جاده‌ای، دسترسی به دانش‌های جدید در ساخت‌وساز،
منفی	۲۶	۸	مشکل قطعی برق و نبود کابل‌کشی در مراکز گردشگری	

کدگذاری محوری

نتایج مفهوم‌پردازی و شکل‌دهی به متن مصاحبه‌های صورت گرفته با جامعه مطالعه شده درباره موانع گردشگری پس از تحلیل، در جدول ۱ نشان داده شده است. موانع گردشگری را

در قالب چهار موضوع محوری می‌توان دسته‌بندی و بررسی کرد. نخست، موانع اقتصادی با هشت زیرمفهوم که در این بین جابه‌جایی و تغییر الگوی اشتغال افراد بومی روستا و افزایش قیمت اراضی و تشدید پدیده زمین‌خواری و رانت در روستا اهمیت بیشتری دارد.

موانع فرهنگی - اجتماعی دارای ۱۰ مفهوم می‌باشد. افزایش رقابت و از بین رفتن همدمی و بروز دوگانگی اجتماعی در بین روستاییان و افزایش جرایم و ناهنجاری‌های اجتماعی در بین روستاییان با فراوانی ۹۶ و ۹۳ بیشترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. در بخش موانع اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی که شش زیر مفهوم دارد، عدم آگاهی ساکنان محلی از اطلاعات محیط طبیعی و جاذبه‌های روستا و نبود برنامه‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی از طریق رسانه‌های انبوه با ۸۳ و ۷۶ بیشترین فراوانی و تکرار را نشان می‌دهد.

موانع مدیریتی - زیرساختی برگرفته از ۱۴ مفهوم می‌باشد که عدم مشارکت مردم محلی برای جذب گردشگر و نبود فضاهای استیجاری مناسب و جذاب در روستا با فراوانی ۹۰ و ۹۶ بیشترین اهمیت را دارد. در کدگذاری محوری، طبقات تشکیل شده توسعه می‌یابند و هر طبقه شامل زیرطبقه‌هایی خواهد شد و ارتباط هر یک از آنها نیز مشخص می‌شود. لازمه مرحله کدگذاری محوری مقایسه دائمی داده‌هاست.

پژوهشگر، داده‌های کدگذاری شده را با یکدیگر مقایسه می‌کند و به صورت خوشه‌هایی که با هم تناسب دارند، درمی‌آورد و کدهای مشابه را در یک طبقه قرار می‌دهد (حاج باقری، ۱۳۸۶: ۱۰۶). در این مرحله پژوهشگر، کدها و دسته‌های اولیه‌ای را که در کدگذاری باز ایجاد کرده بود با موارد مشابه ادغام کرد و ارتباط بین خرده طبقه‌ها را مشخص ساخت و طبقاتی با مفاهیم جدید تشکیل داد.

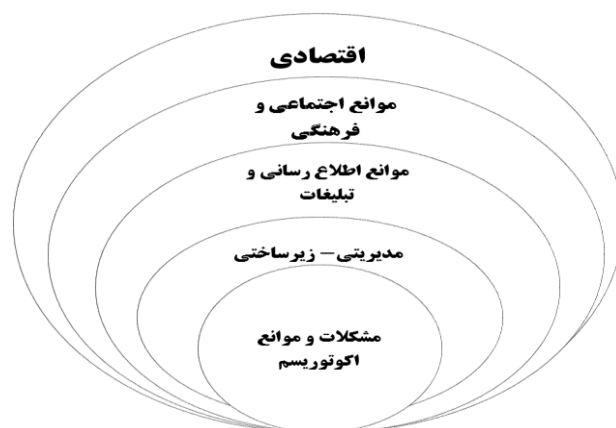
کدگذاری انتخابی

کدگذاری انتخابی عبارت است از تلفیق و توأم کردن طبقات به وجود آمده برای شکل‌گیری اولیه چارچوب تحقیق. در این مرحله جمله‌هایی که قبلاً کدگذاری شده‌اند، دوباره با هم ترکیب می‌شوند تا رابطه میان آنها قابل درک شود و سپس نمودار مربوط به آنها ترسیم می‌-

گردد که بایستی هم‌پوشانی مباحث را در برگرد (فرانسیس، ۲۰۰۸ به نقل از پاپزن، ۱۳۸۹: ۱۵۰). در این مرحله جمله‌هایی که قبلاً کدگذاری شده بودند، دوباره با هم ترکیب شدند تا مقوله‌ای که قادر است سایر طبقات یا مفاهیم را به یکدیگر ارتباط دهد، شناسایی شود و چارچوب مفهومی تحقیق به تدریج شکل گیرد. فعالیت عمده و اصلی این مرحله از تحلیل، ایجاد خط سیر داستانی است که همه طبقات را شامل می‌شود.

آنچه در این مرحله اتفاق می‌افتد در واقع تحلیل کل‌نگرانه بر فرآیندهایی است که در طول تحقیق رخ داده است و پژوهشگر براساس تمامی داده‌هایی که در اختیار دارد و برداشتی که خود در مسیر پر پیچ و خم پژوهش اندوخته، خط سیر داستان را دنبال می‌کند. داستان، به طور ساده توصیف خاصی است درباره پدیده‌ای اصلی که مطالعه می‌شود و خط سیر داستانی، مفهوم سازی چنین داستانی است (پاپزن و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۴۹).

در ادامه مدل اولیه پژوهش که بخش عمده آن شامل نظر خبرگان روستایی و نخبگان است و ترسیم در مرحله بعد با پیوند طبقات و مقوله‌های حاصل از بحث با کارشناسان و تلفیق آن با مدل نظری اولیه، مدل مفهومی تحقیق استخراج شد که با ادغام نظر کارشناسان، زمینه افزایش اعتبار مدل فراهم شد.

شکل ۴. موانع گردشگری روستایی

تجزیه و تحلیل داده‌ها

مفاهیم و عامل‌های استخراج شده در قالب پرسش‌نامه در اختیار افراد کلیدی و مسئولان قرار گرفت. ابتدا از آزمون آنالیز واریانس برای مشخص کردن وجود تفاوت‌ها بین چهار عامل و سپس آزمون توکی برای مشخص کردن میزان تأثیر هر یک از عوامل استفاده شده است.

نتایج آزمون آنالیز واریانس برای تعیین تفاوت سطح معناداری بین ابعاد چهارگانه موانع گردشگری روستایی، از دیدگاه دو گروه پاسخ‌دهنده، بیانگر این مطلب است که با توجه به مقادیر با سطح معناداری، و اطمینان ۹۵ درصد، نتایج در هر دو گروه معنادار بوده است. به عبارت دیگر از دیدگاه هر دو گروه پاسخ‌دهنده بین ابعاد چهارگانه موانع گردشگری (اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی، اطلاع‌رسانی و تبلیغات، مدیریتی - زیرساختی) تفاوت وجود دارد و هر چهار مانع بر کاهش توسعه گردشگری نقش دارند.

جدول ۲. نتایج آزمون تحلیل واریانس برای تعیین تفاوت معناداری بین ابعاد چهارگانه موانع گردشگری (از دیدگاه مسئولان و ذی‌نفعان)

سطح معناداری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
		۱۷/۷۲۳	۳	۴۸/۶۷۸	بین‌گروهی
۰/۰۰۹	۱۵/۵۶۷	۱/۲۰۹	۱۱۸۶	۱۱۴۹/۵۶۰	مستول درون‌گروهی
			۱۱۸۹	۱۵۹۸/۲۳۸	مجموع
		۹۲/۶۷۵	۳	۲۸۷/۱۶۲	بین‌گروهی
۰/۰۰۱	۲۱/۶۵۱	۴/۲۳۴	۱۱۸۶	۵۶۸۴/۶۵۷	ذی‌نفعان درون‌گروهی
			۱۱۸۹	۵۹۷۱/۸۱۹	مجموع

لذا از دیدگاه هر دو گروه مسئولان و ذی‌نفعان، بین ابعاد چهارگانه شناسایی شده (اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی، اطلاع‌رسانی و تبلیغات، مدیریتی - زیرساختی) تفاوت وجود دارد و هر یک از این عوامل، اثرگذاری متفاوتی را بر روی شکل‌گیری و توسعه صنعت گردشگری در بخش روستایی دارند. همچنین در درون گروه‌ها نیز بین پاسخ‌گروه‌ها با

یکدیگر در زمینه اثرگذاری هر یک از موانع (اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی، اطلاع‌رسانی و تبلیغات، مدیریتی - زیرساختی) در توسعه گردشگری تفاوت وجود دارد. بنابراین تفاوت معناداری بین موانع چهارگانه در توسعه گردشگری وجود داشته است. براساس نتایج برآمده از گروه ذی‌نفعان، برای مشخص کردن میزان تفاوت‌ها در تأثیرگذاری هر یک از موانع بر توسعه گردشگری، سه گروه همگن شکل گرفته است که در گروه اول عامل اقتصادی با میانگین ۲/۱۲۳۴، در گروه دوم عامل فرهنگی اجتماعی با میانگین ۳/۰۸۷۶، و عامل اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی با میانگین ۳/۴۳۲۱، در گروه سوم عامل اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی با میانگین ۳/۴۳۲۱ و عامل مدیریتی - زیرساختی با میانگین ۳/۸۰۳۴ از تأثیر بالاتری در بین موانع توسعه بوم‌گردشگری برخوردارند. از بین چهار مانع با توجه به میانگین‌های به دست آمده، از نظر ذی‌نفعان تأثیر مانع اقتصادی بیشتر از سایر عوامل است. همچنین براساس نتایج به دست آمده از گروه متخصصان و مسئولان، برای مشخص کردن میزان تفاوت‌ها در تأثیرگذاری هر یک از موانع بر توسعه گردشگری روستایی، سه گروه همگن شکل گرفته است که در گروه اول عامل اقتصادی و فرهنگی اجتماعی با میانگین ۲/۷۶۵۴ و ۳/۱۴۵۴ در گروه دوم عامل فرهنگی - اجتماعی و اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی با میانگین ۳/۷۶۵۳ و ۳/۱۴۵۴ تشکیل داده است و در گروه سوم عامل مدیریتی - زیرساختی با میانگین ۳/۲۵۴۳ وجود دارد، عامل مدیریتی - زیرساختی با میانگین بالاتری مانع مهم‌تر و مؤثرتری در توسعه گردشگری از نظر متخصصان و مسئولان است.

جدول ۳. میزان تفاوت‌ها میان ابعاد چهارگانه موانع توسعه گردشگری از دیدگاه ذی‌نفعان

	عوامل	تعداد	Subset for alpha = 0.05		
			گروه همگن اول	گروه همگن	گروه همگن سوم
ذی‌نفعان	اقتصادی	۳۰	۲/۱۲۳۴		
	فرهنگی - اجتماعی	۳۰		۳/۰۸۷۶	
	اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی	۳۰		۳/۴۳۲۱	۳/۴۳۲۱
	مدیریتی - زیرساختی	۳۰			۳/۸۰۳۴
	Sig سطح معناداری		۰/۰۰۱	۰/۴۲۳	۰/۱۲۳

جدول ۴. میزان تفاوت‌ها میان ابعاد چهارگانه موانع توسعه گردشگری از دیدگاه متخصصان و مسئولان

	عوامل	تعداد	Subset for alpha = 0.05		
			گروه همگن اول	گروه همگن	گروه همگن سوم
متخصصان و مسئولان	اقتصادی	۳۰	۲/۷۶۵۴		
	فرهنگی - اجتماعی	۳۰	۳/۱۴۵۴	۳/۱۴۵۴	
	اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی	۳۰		۳/۷۶۵۳	
	مدیریتی - زیرساختی	۳۰			۳/۲۵۴۳
	Sig معناداری		۰/۱۲۶	۰/۶۱۲	۰/۰۰۰

نتیجه‌گیری

در صورت توجه کافی به توسعه گردشگری روستایی، توسعه پایدار روستایی قابل تصور است، چرا که توسعه گردشگری روستایی موجبات فقرزدایی و کاهش مهاجرت، ایجاد رفاه اجتماعی، حفظ ویژگی‌های فرهنگ سنتی، حفظ بافت سنتی، ارتباطات فرهنگی، حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، تقویت غرور ملی و ایجاد فرصت‌های شغلی در کنار فعالیت‌های کشاورزی و دامداری در مناطق روستایی و دورافتاده را فراهم خواهد ساخت و یگانه راه نجات این مناطق از مسائل و مشکلات اجتماعی و اقتصادی است (قادری، ۱۳۸۳: ۴۹).

مرور پیشینه نگاشته‌ها مبین آن است که محققان درباره موانع گردشگری نظرات مختلفی دارند و این موانع را به دسته‌های مختلفی تقسیم‌بندی کرده‌اند. یافته‌های تحلیل بنیانی در این مطالعه نشان می‌دهد که از دیدگاه روستاییان به عنوان گروه میزبان می‌توان موانع توسعه گردشگری روستایی را در چهار دسته بیان نمود که عبارتند از: موانع اقتصادی، موانع فرهنگی - اجتماعی، موانع مدیریتی - زیرساختی و موانع اطلاع‌رسانی و تبلیغات.

بر مبنای یافته‌های این تحقیق، از نظر روستاییان یکی از موانع توسعه گردشگری مشکلات مدیریتی - زیرساختی است؛ یافته‌های دیگر محققان نیز مؤید این بخش از یافته‌هاست، به گونه‌ای که با یافته‌های افتخاری و مهدوی (۱۳۸۵)، مدهوشی و ناصرپور (۱۳۸۲)، درستی و ایدر (۱۳۸۵) و شفیع (۱۳۸۲)، شریف‌زاده و مرادی‌نژاد (۱۳۸۱) همخوانی دارد.

در واقع می‌توان گفت که نبود نهاد مستقل برای به خدمت گرفتن مدیران با تجربه و مقتدر و سر و سامان دادن به تشکیلات گردشگری از موانع توسعه گردشگری در ایران است. موانع زیرساختی و فرهنگی، یکی دیگر از موانع و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی بیان شده است. پاپزن و همکاران (۱۳۸۹)، قبادی و همکاران (۱۳۹۱) و قوبدل (۱۳۸۷) در مطالعات خود یادآور شده‌اند که نبود تأسیسات و خدمات رفاهی نظیر هتل‌ها، مهمان‌پذیرها، تأسیسات پذیرایی، رستوران‌ها، قهوه‌خانه‌ها و نظایر آن از محدودیت‌های گردشگری روستایی است. یافته‌های این پژوهش نیز مؤید وجود این مانع است و نشان می‌دهد کمبود تسهیلات و امکانات درمانی، نبود سرویس بهداشتی، امداد جاده‌ای و تأسیسات و خدمات رفاهی یکی از موانع توسعه گردشگری در منطقه فش است.

یکی دیگر از مهم‌ترین موانع توسعه گردشگری روستایی در منطقه فش موانع فرهنگی - اجتماعی برای مسافران و گردشگران است. فرهنگ‌ها و باورهای روستاییان و مسئولان گردشگری بسیار حایز اهمیت است. مطالعات پیشینه حاکی از آن است که عدم درک صحیح روستاییان و مسئولان گردشگری، یکی از مهم‌ترین مشکلات توسعه گردشگری روستایی است (پاپزن و همکاران، ۱۳۸۹؛ قبادی، ۱۳۹۱؛ دهکردی و کلانتری، ۱۳۹۰).

در پژوهش حاضر، ناآگاهی جامعه میزبان از مزایای گردشگری، فقدان فرهنگ پذیرش گردشگر از سوی ساکنان و نبود شبکه اطلاع‌رسانی صحیح و به‌موقع از دیگر دلایل توسعه - نیافتگی گردشگری روستایی بیان شده است. مطالعات زاهدی (۱۳۷۷)، پاپزن (۱۳۸۹) و رحمانی (۱۳۸۹) نیز نشان می‌دهد که تنوع تبلیغات و نحوه آن و علائم راهنما در جذب گردشگر تأثیرگذار است. در این زمینه توصیه می‌شود با ارائه برنامه‌های آموزشی از طریق رسانه‌های جمعی و آموزش کوتاه‌مدت دهیاران و شوراهای پیرامون این مطلب به افزایش آگاهی مردم روستا درباره منافع و مزایای گردشگری اقدام شود. یکی دیگر از نتایج این پژوهش کم رنگ شدن جاذبه‌های سنتی و قدیمی روستاهای هدف است. طبق پژوهش

خاموشی (۱۳۸۶) موسیقی محلی، آیین‌ها و مراسم ویژه، تماشای رقص محلی نقش مهمی در جذب گردشگری روستایی دارد.

قسمتی از نتایج این تحقیق با بخشی از نتایج تحقیق زاهدی (۱۳۷۷) با عنوان زمینه‌ها و موانع گردشگری استان کرمانشاه مطابقت دارد، از آن جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: عدم ارتباط و هماهنگی کافی بین سازمان‌ها و مؤسسات، عدم تبلیغات و اطلاع‌رسانی، نبود امکانات و خدمات رفاهی و بی‌توجهی و ناآگاهی مردم از تأثیرات اقتصادی گردشگری همخوانی دارد (پاپ‌زن، ۱۳۸۹: ۱۴۸).

از دیگر یافته‌های پژوهش، وجود محدودیت‌های گردشگری روستایی از جمله تغییرات اقلیمی است که هم جاذبه و هم مانع محسوب می‌شود، به طوری که خاموشی عامل فصل را از عوامل اصلی گردشگری قلمداد می‌کند و در این زمینه می‌گوید: «هر یک از اشکال گردشگری صرفاً در فصول خاصی مطرح می‌گردد. هر اندازه فصل مناسب گردشگری طولانی‌تر شود، استفاده‌های بیشتری از جاذبه‌ها به عمل می‌آید» (به نقل از داگلاس پیرس، ۱۳۸۶: ۸۵).

همچنین آزمون آنالیز واریانس برای تعیین تفاوت سطح معناداری بین ابعاد چهارگانه موانع گردشگری روستایی، از دیدگاه دو گروه مسئولان و ذی‌نفعان انجام گردید و نتایج آن نشان داد که عامل مدیریتی- زیرساختی با میانگین بالاتر، مانع مهم‌تر و مؤثرتری در توسعه گردشگری از نظر هر دو گروه می‌باشد.

در نهایت یافته‌های مصاحبه، عوامل بسیاری را به عنوان موانع توسعه گردشگری روستایی در روستای فش بیان کرده‌اند از جمله کمبود تبلیغات گسترده در زمان مناسب، به اجرا درنیامدن آیین‌های خاص منطقه برای گردشگران در اماکن گردشگری، عدم مشارکت مردم در اداره امور گردشگری، نبودن اقامتگاه و هتل مناسب برای اسکان گردشگران، نبودن پارکینگ در اماکن گردشگری روستا، نبود مراکز درمانی و خدمات ارتباطی مناسب در روستا و غیره.

برای رفع این موانع و توسعه صنعت گردشگری روستایی در منطقه فش پیشنهادهای زیر ارائه می گردند:

- ارائه تقویم و فهرست رویدادهای گردشگری در فصول مختلف در هر روستا از سوی دهیار و شورا و با همکاری سازمان صدا و سیما و میراث فرهنگی؛
- انجام به موقع تبلیغات؛
- اجرای مراسم و آیین‌های ویژه؛
- برپایی فروشگاه و نمایشگاه محصولات روستا؛
- ارائه برنامه‌های آموزشی از طریق رسانه‌های جمعی؛
- آموزش کوتاه مدت دهیاران و شوراها و افراد کلیدی روستا و افزایش آگاهی مردم روستا درباره منافع و مزایای گردشگری؛
- تربیت نیروی انسانی در زمینه گردشگری روستایی و بالابردن سطح تحصیلات آن‌ها؛
- سپردن امور گردشگری به مردم (بخش خصوصی)، با نظارت و همکاری دولت بر کارها؛
- ایجاد یک بانک اطلاعاتی برای گرفتن آمار دقیق از گردشگران برای اجرای برنامه‌ریزی دقیق؛
- در نظر گرفتن پارکینگ‌های اتومبیل در اماکن گردشگری و تفریحی روستای فش؛
- ارائه کتاب‌ها، نقشه‌ها و بروشورها در مورد منطقه و اماکن گردشگری روستای فش با اطلاعات کامل که به صورت راهنما عمل نمایند.
- جلب مشارکت بخش خصوصی در زمینه سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری روستای فش؛
- پیش‌بینی قوانین و مقررات برای جلوگیری از تجاوزات و تملک عرصه‌های منابع ملی؛
- اتخاذ تدابیر لازم برای بیمه گردشگران و تضمین ایمنی آن‌ها در روستای فش و دیگر نقاط کشور.

منابع

- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۴). جامعه‌شناسی توسعه. تهران: انتشارات کیهان.
- اشتراوس، انسلم؛ کوربین، جولیت. (۱۳۸۵). اصول و روش تحقیق کیفی، نظریه‌مبنایی و شیوه‌ها. ترجمه بیوک محمدی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داود. (۱۳۸۵). «راه‌های توسعه گردشگری روستای دهستان لواسان کوچک با استفاده از مدل SWOT». فصلنامه مدرس علوم انسانی. شماره ۱۴. صص ۹۸-۱۰۹.
- بحرینی، حسین؛ جهانی‌مقدم، حمیدرضا. (۱۳۸۳). استفاده از توانایی‌های بالقوه مناطق جهت توسعه. تهران: نشر آگاه.
- بحرینی، سیدحسین؛ جهانی‌مقدم، حمیدرضا. (۱۳۸۳). «استفاده از توان‌های بالقوه مناطق جهت توسعه گردشگری مورد خاص: پارک - موزه نفت مسجد سلیمان گردشگری». محیط‌شناسی. شماره ۳۰. صص ۲۴-۳۲.
- برزو، غلامرضا. (۱۳۸۸). «گردشگری کشاورزی، راهبردی نو در توسعه روستایی ایران». نخستین همایش ملی توسعه پایدار روستایی. دانشگاه رازی.
- پاپزن، عبدالحمید؛ قبادی، پرستو؛ زرافشانی، کیومرث؛ گراوندی، شهرپر. (۱۳۸۹). «مشکلات و محدودیت‌های گردشگری روستایی با استفاده از نظریه بنیانی؛ مورد روستای حریر، استان کرمانشاه». پژوهش‌های روستایی. شماره ۱۱. صص ۱۵۴-۱۳۷.
- تقدیسی، سیمین؛ دانشور، فاطمه. (۱۳۸۶). «توریسم روستایی، تصویری مجازی یا الگویی حقیقی در برنامه‌ریزی روستایی». مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای. شماره ۸. صص ۱۲۶-۱۱۳.
- حاج باقری، محسن؛ صلصالی، مهوش؛ پرویزی، سرور. (۱۳۸۶). روش‌های تحقیق کیفی. تهران: نشر نی.
- خاموشی، سحر؛ پاپزن، عبدالحمید. (۱۳۸۶). «توریسم روستایی، جاذبه‌ها و موانع گسترش مطالعه در روستاهای دستجرده علیا، سفلی و عین‌القاص شهرستان صحنه». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه رازی.
- دانایی‌فرد، حمید. (۱۳۸۴). «تئوری‌پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی: استراتژی مفهوم‌سازی تئوری بنیادی». دوماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد. سال دوازدهم. شماره ۱۱. صص ۷۱ - ۸۸.

دوفصلنامه مطالعات اجتماعی گردشگری، سال چهارم، شماره هشتم، پاییز و زمستان ۱۳۹۵ ۱۲۳

رحمانی، بیژن؛ شمس، مجید؛ حاتمی فر، ساناز. (۱۳۸۹). «امکان‌سنجی توسعه پایدار گردشگری در شهر ملایر با استفاده از مدل SWOT». فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی. شماره ۳. صص. ۳۲۱ - ۳۰۵.

سقای، محمد. (۱۳۸۲). «بررسی قابلیت‌های گردشگری روستایی در ایران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فردوسی مشهد.

شریف‌زاده، ابوالقاسم؛ مرادی‌نژاد، همایون. (۱۳۸۱). «توسعه پایدار و توریسم روستایی». مجله جهاد. شماره ۲۵۰-۲۵۱. صص ۹۸-۱۰۹.

عطایی، پوریا؛ ایزدی، نسیم؛ یعقوبی فرانی، احمد. (۱۳۹۵). «سازه‌های تعیین‌کننده جذب گردشگران در مناطق روستایی از دیدگاه جامعه میزبان روستای اسفیدان، شهرستان بجنورد». فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی. دوره ۳. شماره ۱. صص ۱۲۵ - ۱۱۳.

علی‌آبادی، وحید؛ عطایی، پوریا؛ پاپ‌زن، عبدالحمید. (۱۳۹۵). «باورهای جامعه روستایی درباره اثرات توسعه گردشگری روستایی؛ مورد مطالعه: روستای فش، شهرستان کنگاور». مطالعات اجتماعی گردشگری. دوره ۷. شماره ۴. صص ۱۴۷-۱۲۹.

عینالی، جمشید. (۱۳۹۳). «ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی؛ مطالعه موردی: دهستان حصار ولی‌عصر - شهرستان آوج». پژوهش‌های روستایی. دوره ۵. شماره ۲. صص ۳۷۵-۳۹۶.

عینالی، جمشید. رومیانی، احمد. (۱۳۹۳). «نقش سرمایه‌گذاری‌های مالی در توسعه روستایی با تأکید بر گردشگری خانه‌های دوم؛ مورد: شهرستان بوئین زهرا». اقتصاد فضا و توسعه روستایی. دوره ۳. شماره ۷. صص ۷۵-۹۱.

قادری، زاهد. (۱۳۸۳). اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی. تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور. چاپ سوم.

قبادی، پرستو؛ پاپ‌زن، عبدالحمید؛ زرافشانی، کیومرث؛ گراوندی، شهپر. (۱۳۹۱). «مطالعه وضعیت گردشگری روستایی در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی روستا با استفاده از تئوری بنیانی». مسکن و محیط روستا. شماره ۱۳۷. صص ۶۰-۳۹.

قویلد، اکبر. (۱۳۷۸). «گردشگری در استان گیلان». پژوهش‌های جغرافیایی. شماره ۱۴. صص ۱۴۵-۱۳۲.

کرمی‌دهکردی، مهدی؛ کلانتری، خلیل. (۱۳۹۱). «شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی». پژوهش‌های روستایی. شماره ۱۲. صص ۲۱-۴۲.

مدهوشی، مهرداد و نادر ناصرپور (۱۳۸۲). «ارزیابی موانع توسعه گردشگری در استان لرستان». پژوهشنامه بازرگانی. شماره ۳. صص ۲۱۵-۲۳۲.

نیکبخت، داریوش. (۱۳۸۹). «نقش ژئوتوریسم در توسعه پایدار جوامع محلی؛ منطقه مورد مطالعه: شهرستان بویراحمد و شهرستان دنا». همایش منطقه‌ای توریسم و توسعه. دانشگاه آزاد اسلامی یاسوج.

هاشمی، نیلوفر. (۱۳۸۹). «نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی». فصلنامه روستا و توسعه. سال ۱۳. شماره ۳. صص ۱۸۸ - ۱۷۳.

Aguila, G. M. & Ragot, R. (2014). Ecotourism industry in Ilijan Batangas City, Philippines: assessing its effects as a basis of proposed tourism development plan. *Quarterly Journal of Business Studies*, 1, 24-35.

Aktare, M, Sillero JC and Rubials D, (2005), Intercropping with cereals reduces Infection is *Orobanche crenata* in legumes. *Crop Protection* 26: 1166 - 1172.

Aref, Fariborz, Redzuan Ma'rof and EmbyZahid (2009). Barriers of Community Power for Tourism Development in Shiraz, Iran. *European Journal of Scientific Research*. ISSN 28, 1450-465.

Brower, F. (2004). *Sustaining Agriculture and the Rural Environment (Governance, Policy and Multifunctional)*. UK Edward Edgar Publishing Limited.

Brown, S. C. (1999); *Learning Across the Campus: How College Facilitates the Development of Wisdom*; Doctoral Dissertation, University of Maryland, College Park

Cesar, T. and Lockwood, M. (2008). Social Impacts of Tourism: An Australian Regional Case Study, *International Journal of Tourism Research*, 10: 365-378.

Corbin, J. (2004); "To Learn to Think Conceptually"; In *Conversation with Cesar A. Cisneros-Puebla*. Forum: Qualitative Social Research [on-line Journal], Available <http://www.qualitative-research.net/fqs>.

Dwyer, L. (2009): *Destination and enterprise management for a tourism future*. Tourism Management.

Eruera, A. (2008). Rural tourism development in the eastern Hokianga area, ministry of tourism/ visa international tourism research scholarship, faculty of business AUT. Retrieved from the www.hokianga.co.nz.

Foucat, Avila (2002). Community-based ecotourism management moving towards sustainability, in Ventanilla, Oaxaca, Mexico. *Ocean and Coastal Management*, 45- 53.

Garrod, Brian., Wornell, Roz. and Youell, Ray. (2006). Re-conceptualising rural resources as countryside capital: The case of rural tourism. *Journal of Rural Studies* 22, 117–128.

Haverkort, A. (1998). Knowledge Systems Agricultural Development, 16-Page booklet for workshop Wageningen University: International Agricultural Center, (7-10).

Kakroodi, Negar. And Moshkel Gosha, Ghasem. (2013). The role of Ecotourism in Rural Sustainable Development Case Study of the Javaherdeh Village, Ramsar, Iran. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 3(6)529-534.

Kala, C.P. (2013). Ecotourism and sustainable development of mountain communities: a study of Dhanaulti Ecopark in Uttarakhand State of India. *Applied Ecology and Environmental Sciences*, 1 (5), 98-103.

Kaponda, R. A., Villages, A. N., Polthance, A. and Conteno, H. S. (1994). Water use by monocropped and intercropped cowpea and sorgh.

Kiper, T., Uzun, O. and Ustun Topal, T. (2017). Rural Development Oriented Ecotourism Planning on Catchment Basin Scale: The Case of Pabuçdere and Kazandere Catchment Basins. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 19: 293-305.

Malayim, Z. (2005). Cooperatives and Rural Poverty: Eight questions answered. Plunket development series, No. 1, Oxford.

Najafi, Gh. (2006). Agricultural Farming Systems. *Dehati Journal*, 3 (36). (In Farsi).

Nsukwini, Sakhile. And Bob, Urmilla. (2016). The socio-economic impacts of ecotourism in rural areas: a case study of Nompondo and the Hluhluwe-iMfolozi Park (HiP). *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 5 (3), 1 – 15.

Ostovar Namaghi, S. A. (2006); “Forces Steering Iranian Language Teachers’ Work: A Ground Theory”; *The Reding Matrix*, Vol. 6, No. 2, 126-134.

Ride. LS, Heichel GH and Russell MP, (2002). Nitrogen transfer from forage legumes grass in a systematic planting design. *Crop Science* 27:553 - 558.

Rinzin, C., Walter, J. Vermeulen, V. and Glasbergen, P. (2007): Ecotourism as a Mechanism for Sustainable Development: The Case of Bhutan. Environmental Sciences.

Strauss, A. (1987); Qualitative Analysis for Social Scientists; New York, Cambridge University Press.

Strauss, A. and J. Corbin (2006); Basics of Qualitative Research; Grounded Theory Procedures and Techniques (2nd ed.), Thousand Oaks, CA: Sage.

Szabo, Bernadett (2005). Rural Tourism as Alternative Income source for Rural Areas along the Hortobagy. Jahrbuch der Osterreichischen Gesellschaft for Agroeconomie. 12. 27-35.

Thabet, A. (2007): An Approach to a Strategy for Improving Libyas Tourism Industry. International Tourism Biennia

Unwto, (2007): Tourism Highlights Edition, available at <http://www.Unwto.com>.

Zhou, Y. (2008). The Responding Relationship between Plants and Environment is the Essential Principle for Agricultural Sustainable Development. Available: www.Sciencedirect.com